

Bulvinska O. I., Ph.D., Senior Research Associate, Institute of Higher Education National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), bulvinskay@mail.ru

Communicative education: experience of the universities of USA and Europe

The article analyzes the communicative education as a process of a formation of communicative knowledge, skills and competencies. The article analyzes the modern communicative education in the United States and Europe and summarizes its main strategic directions: individual specialized programs for undergraduate, graduate and PhD level of communication; inclusion in the curriculum of basic courses of communication for students of different areas; and education that based on the principles of communicative didactics. The article proposes to implement the communicative education in the universities of Ukraine.

Keywords: communication, communicative education, communicative competence, higher education, universities, higher education in the United States, higher education in Europe.

Бульвинская О. И., кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник, Институт высшего образования НАПН Украины (Украина, Киев), bulvinskay@mail.ru

Коммуникативное образование: опыт университетов США и Европы

Анализируется коммуникативное образование как процесс формирования коммуникативных знаний, умений, компетенций. Рассматривается современное коммуникативное образование в университетах США и Европы, обобщаются его основные стратегические направления: отдельные программы специализации на бакалаврском, магистерском уровне и уровне PhD по коммуникации; включение в учебные программы основных курсов по коммуникации, обязательных для специалистов различных направлений; а также образование, построенное на принципах коммуникативной дидактики. Предлагается ввести широкое коммуникативное образование в университетах Украины.

Ключевые слова: коммуникация, коммуникативное образование, коммуникативные компетенции, высшее образование, университеты, высшее образование в США, высшее образование в Европе.

* * *

УДК 37.013.73:929

Литвинюк Л. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
філософії і економіки освіти, Полтавський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
ім. М. В. Остроградського (Україна, Полтава),
liudmylina@gmail.com

**БІОГРАФІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ:
КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Аналізується поняття «біографізація освіти». Обґрунтовується актуальність і потенціал біографізації освіти як нового напрямку модернізації української освіти, спрямованого на втілення ідеї наближення її до життя. Теоретичним підґрунтям проведення відповідного дослідження визначено дискурс біографії та життєтворчості у вітчизняній і зарубіжній літературі. Окреслено коло необхідним дослідницьких завдань, методологію та значення проведення наукової розвідки. Відстоюється позиція, що біографізація освіти України має охоплювати загально середню, вищу, післядипломну освіту, науково-методичну роботу навчальних закладів та управлінську діяльність. Вищій і післядипломній освіті відводиться функція компенсувати нестачу професійної підготовки педагогів у формуванні життєтворчої компетентності учнів і власної самокомпетентності. Управлінській діяльності – віднайти інноваційні методи підвищення продуктивності персоналу навчального закладу.

Ключові слова: біографізація освіти, біографія, біографічне навчання, біографічний метод, біографічні дослідження, життєтворча компетентність.

Стрімкі темпи та новітні стратегії розвитку сучасного суспільства висувають нові вимоги до освітньої галузі, що обумовлюють здійснення низки реформувальних і значних трансформацій, спрямованих на підвищення її якості.

Запит освіти полягає у підготовці людини до життя у суперечливому, нестабільному та складно прогнозованому, як це видається нині, ХХІ столітті. Саме наближення освіти до життя визначається основним положенням, на якому повинна ґрунтуватися Концепція нової української школи. І актуальним є питання з'ясування та формування /

розвиток у загальній середній, вищій і післядипломній освіті так би мовити універсальних навичок і компетентностей, які уможливають адаптацію особистості до нових непередбачуваних на сьогодні умов, свідоме прийняття нею рішення щодо вибору й конструювання власного індивідуально-біографічного проекту, забезпечать реалізацію намічених планів, відповідальність особи за обрану траєкторію її життєвого шляху.

Пошук відповіді на означене питання потребує огляду та характеристики праць, присвячених біографічній тематиці, що активізувалася у соціальній і науковій сферах та виявляється у різноманітті видавничих і телевізійних біографічних проектів, пов'язаних із реконструкцією індивідуального життя особистості, створенні музеїв біографій, запровадженні книжкових премій за написання біографій. Численні наукові публікації свідчать про посилення дослідницького інтересу до названого феномена у зарубіжній і вітчизняній гуманітаристиці. Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського працює над обґрунтуванням теоретичних і методичних засад проведення біографічних досліджень, Українська асоціація усної історії – над використанням методу усної історії у гуманітарному знанні.

Аналіз наукової літератури дозволить нам виявити теоретичне підґрунтя для розкриття потенціалу та розроблення концепції дослідження модернізації української освіти в напрямі навчання людини конструюванню та реалізації власного біографічного проекту, що і ставимо за мету у цій статті.

Незважаючи на значну кількість і різноманіття в гуманітарних науках розвідок, присвячених біографічній проблематиці, виявлено, що наявні різні підходи до розуміння концепту біографії, що зумовлює необхідність його додаткової експлікації.

Дослідження існуючих і потенційних біографічних практик в освіті не можна розглядати відокремлено від методологічних і світоглядних основ життєтворчості особистості, розуміння ролі освіти у формуванні культури життєтворчості людини та необхідних її трансформацій, представлених у працях Н. Богданової, О. Джури, І. Єрмакова, Н. Степаненко, Л. Сохань та ін.

Вагоме значення в контексті розуміння освіти як головного чинника формування життєтворчої компетентності особистості та віднаходження інноваційних методів здійснення зазначеного процесу мають розвідки зарубіжних дослідників щодо методології біографічного методу в освіті дорослих (P. Alheit, B. Dausien), його використання в організації навчального процесу студентів коледжів і вищих навчальних закладів (E. Schluter, N. Burk, P. Daisey, J. Davis, D. Dietrich, P. Dominice, M. Dow, F. Ferguson, A. Kass, H. Махия, J.-A. McGonigal, T. Romano, Smilde, K. Стоянов, W. Underwood та інші.), зокрема освітніх (навчальних) біографій як методу і водночас інструменту розуміння навчання дорослих (P. Daisey), застосування біографічних проектів, біографій осіб, які зробили внесок у розвиток науки, (E. Schluter). Чисельними є дослідження біографічних наративів особистості (L. West, P. Alheit, A. Andersen, B. Merrill, P. Alheit, P. Dominicé, A. Siig Anderson, L. West (Eds.), E. Brady, J. Cohen, R. Edwards, N. Miller, M. Епштейна, S. Fries-Britt, B. Turner Kelly, J. Johnson-Bailey, R. Certero, I. Karpiaк, M. Rossiter, D. Stewart, E. Thrif, N. Amundson,

C. Warren, M. Lewis, M. O'Loughlin, S. Ortega, C. Bujold, M. Clark, L. Severy, S. Sawyer та ін.).

Слід звернути особливу увагу на групу досліджень, де біографія розглядається як педагогічний феномен: джерело вітагенного досвіду школярів (Л. Бикова та О. Терент'єв), засіб їх виховання, зокрема корекції девіантної поведінки, застосування в роботі з батьками учнів (Г. Соловйов); на публікації, де наявні спроби визначення функціонального потенціалу та структури біографії (С. Яковлева).

Нині є низка наукових розвідок, присвячених біографічному методу як методу навчання в загальній середній освіті, що розкривають питання формування вміння школярів робити висновки (теоретичні та методологічні) на основі спогадів власного дитинства (Т. Torstenson), аналізу дитячих і підліткових історій життя (М. Lodico, K. Voegtle), використання дитячих життєвих історій в навчально-виховному процесі (С. Craig, I. Goodson, S. Ball, D. DeNicola, B. Hatcher, B. Chiodo, T. Hebert, R. White, E. Voolich), формування учнів-лідерів на основі біографічних матеріалів (S. Adalbjarnardottir, F. English, E. Runarsdottir). Зокрема, значна частина праць висвітлює питання навчання літератури, англійської мови, історії та релігійної, екологічної освіти.

У полі зору вчених і проблеми дослідження біографії людини в контексті її ідентифікації (Н. Olesen, R. Vieira).

Проведений аналіз наукової літератури показав відсутність цілісного філософського дослідження феномена біографії в освіті. У каталозі дисертаційних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представлено лише дві роботи у галузі філософії, а саме соціальної філософії та історії філософії, на здобуття наукового ступеня доктора наук, присвячені біографічній проблематиці: «Біографія як соціокультурний феномен (філософсько-методологічний аналіз)» (І. В. Голубович) та «Біографічний підхід у західній історико-філософській традиції: віхи становлення» (В. І. Менжулін).

Тож розроблення концептуально-методологічних засад біографізації освіти як нового напрямку модернізації вітчизняної освіти розширює проблемне поле філософії освіти в Україні.

Спробуємо розкрити наявні дефініції поняття «біографізація», суть біографізації освіти, визначити коло дослідницьких завдань її впровадження, окреслити методологію та значення проведення такої розвідки.

Поняття «біографізація» не знаходимо в тлумачних і енциклопедичних словниках української мови, воно лише входить у науковий обіг. Проте, попри незначне поширення у зарубіжних дослідженнях, має кілька значень.

За одним із тлумачень біографізація вживається як синонім до словосполучення «біографічна емансипація» і є характеристикою сучасного суспільства, де «біографія припинила бути задалегідь заданою, розширилися можливості конструювання власного Я порівняно із попередніми часами» [1, с. 202]. «У такому суспільстві наявний високий ступінь свободи. Біографія стає результатом індивідуальних рішень і виборів, які не скуті жорсткими структурними рамками, традиціями та ригідними моральними нормами... Існує простір для різних у тому числі фантазійних, перспектив конструювання особистої ідентичності. Індивід може змінити місце роботи та місце проживання не лише в межах однієї держави, але і за її межами, може вийти за межі фіксованої локалізації й отримати ідентичність

монади... Можна не тільки схуднути, змінити колір волосся чи очей, але й колір шкіри та навіть стать, не говорячи про такі «дрібниці» як сексуальна орієнтація, сімейний стан» [там само]. Такому суспільству, на думку дослідниць О. Здравомислової та Г. Тьомкіної, притаманні ускладнення соціальних конфігурацій, функціональна диференціація, фрагментація, битійна невизначеність у контексті випадковостей і глобальних ризиків, особистісні афіліації, що ускладнюють процес власної ідентифікації, вимагають постійної рефлексії та біографічної роботи у різних форматах [там само].

У другому значенні поняття «біографізація» тлумачиться як особистісне конструювання, що має розглядатися в інтеракції з навколишнім середовищем. Це «фабрика суб'єкта», «спосіб привласнення світу», «спосіб уведення зовнішнього світу у свій внутрішній світ» [2]. «Ми біографізуємо світ, в якому ми живемо та повторно вприскуємо зовнішні ситуації у наш власний простір, щоб знову обробити, перекласти та пристосуватися до них» [там само]. За допомогою операції біографізації відбувається трансформація досвіду особистості.

Таке розуміння концепту біографізації належить професору Паризького університету Christine Delory-Mombeger, помічнику директора міжвузівського науково-дослідницького центру, що займається пізнанням ролі біографії у конструюванні суб'єкта шляхом процесів навчання, соціалізації, вивчення форм і значень біографічних конструкцій, притаманних певному часу та суспільству.

Третю дефініцію досліджуваного поняття знаходимо у глосарії, створеному Міжнародною асоціацією життєвих історій у навчанні та біографічних досліджень у галузі освіти (ASIHVIF). Біографізація розглядається як зростаюча необхідність у деяких навчальних системах підтримувати розповіді про себе. Такий самоопис є розмінною монетою для його ж покращення, що має вирішити соціальні проблеми, відтворюючи гармонію, суспільні зв'язки. Проте у цьому процесі є дві небезпеки: фальсифікація розповідями особистих історій життя під впливом суспільно схвалених критеріїв і питання суспільної безпеки у зв'язку із неправильним застосуванням перейнятого з розповіді іншої особи [3].

Ще одним із значень, з яким уживається поняття «біографізація», є осмислення власної біографії.

Щодо біографізації в освіті розглядаємо її як віднаходження, відкриття методів, технологій, форм навчально-виховної діяльності, які сформулюють установку на свідоме ставлення до розроблення свого біографічного проекту, дозволять суб'єктам освіти знаходити індивідуальні орієнтири в умовах плюралізму стилів життя, протистояти складнощам сучасного суспільства.

«Ми витрачаємо наше життя, щоб відновити, переналаштувати себе» [2]. «Написання та «переписання» (вдосконалення) людиною власної біографії ґрунтується на пошуку інформації, відповідної її особливостям, і потребує усвідомлення особистістю самої себе – пізнання та активізації її внутрішніх ресурсів, виявлення травматичних факторів або невирішених проблем минулого, що уповільнюють чи взагалі блокують її змогу уявити свій образ із новою (покращеною) біографією, ніж той, що усталився, стереотипізувався в її свідомості.

Суспільство через освіту дає кожному зрозуміти, як знайти своє місце в ньому та як мати особисті

досягнення [4]. У процесі здобуття освіти відбувається засвоєння великих обсягів інформації, що становлять неупорядкований масив, який у подальшому кожен самотійно приводить до ладу.

Освіта (середня, вища, післядипломна) має забезпечити розуміння суб'єктами, яким чином вони можуть вибудувати свій біографічний проект, використовуючи знання предметів, які опановують, тих умінь і навичок, яких набувають у рамках навчальної та виховної діяльності. Відповідно, необхідним є віднаходження точок концентрації отриманої інформації та способів її зведення до системи. Фокусом зосередження та впорядкування всієї інформації в освітньому процесі є біографічні практики, що відкривають доступ до різних аспектів історії людини як об'єкта, так і суб'єкта навчання, та використання яких уможлиблює розкриття способів пізнання людської особистості.

Імплементация в навчальний процес різноманітних біографічних досліджень сприятиме усвідомленню суб'єктом освіти себе як автора і режисера персональної біографії, формуванню його здатності до конструювання останньої за технологією «із самого себе» на основі розуміння своєї особистості, використання біографічного досвіду інших осіб, забезпечить вироблення впевненості людини у власних можливостях трансформації особистої біографії, формуватиме мотивацію суб'єктів освіти до навчання, підвищить ефективність навчально-виховного процесу.

У сучасних умовах плюралізації стилів життя, необхідності збереження відповідного контингенту працівників і підвищення продуктивності їхньої праці важливе значення належить управлінню організацією.

Намагання віднайти джерела підвищення активності педагога для його професійного розвитку знайшли своє відображення в запровадженні в діяльності керівників навчальних закладів теорій мотивування (стимулювання) працівників до підвищення продуктивності їх роботи, запозичення із менеджменту організаційно-виробничих структур, у поодиноких спробах розроблення аналогічного продукту власне у теорії і практиці управління навчальними закладами чи суто ситуативному використанні окремих стимулів. Нині ж в умовах стрімкого розвитку суспільства та необхідності оперативного реагування на суспільні зміни набуває ваги проблема віднаходження інноваційних методів активізації професійного розвитку педагога, атестації та планування трудової кар'єри, встановлення комунікацій в управлінні персоналом закладу тощо. Це підкреслює значення індивідуального підходу до педагогів, реалізація якого можлива на основі результатів біографічних досліджень підлеглих.

Тож біографізацію освіти не можемо зводити лише до використання в навчально-виховному процесі розповіді про особисту біографію суб'єктів освіти та її покращення, хоча ні в якому разі не виключаємо її та не применшуємо її значення у формуванні їх життєтворчої компетентності.

Біографізація освіти, на нашу думку, полягає у привнесенні в освіту знань, методик і технологій прогнозування свого майбутнього, постановки короткострокових і довгострокових життєвих цілей, укладання планів їх досягнення, проведення та інтерпретації суб'єктами освіти біографічних розвідок людської особистості та дослідження себе з метою визначення наявних власних ресурсів для реалізації запланованого та потрібних для

здобуття очікуваних результатів, технологій самоконструювання, навичок критичного аналізу та самоаналізу, рефлексії.

Поняття «біографізація освіти» розглядаємо в контексті загальної середньої, вищої та післядипломної освіти, зокрема педагогічної, в організації науково-методичної діяльності навчального закладу та в його управлінні. На сьогодні освіті дорослих (вищій і післядипломній) і науково-методичній роботі навчальних закладів належить компенсувати відсутність концептуалізованої біографічної підготовки до життя випускників шкіл, брак цієї складової професійної підготовки нинішніх педагогів.

Запровадження біографізації української освіти обумовлює низку дослідницьких завдань. Перш за все розкриття генези біографізації освіти в Україні на основі аналізу наукових досліджень, нормативних документів про розвиток освіти, навчальних програм.

З огляду на різноманіття підходів у гуманітарних науках до тлумачення концепту «біографія» необхідним є уточнення змісту цього поняття та виявлення його структурно-функціональних елементів – анатомії біографії.

Оскільки розповідь про самого себе відіграє вагому роль у конструюванні власного досвіду, важливим є розкриття природи, сутності та видів біографічно-комунікативних практик в освіті. Біографічно-комунікативні практики розглядаємо як нетрадиційні шкільні практики або нові альтернативні освітні практики, що сприяють демократизації навчання, формуванню патріотизму, власної життєвої позиції, критичного мислення, дослідницької та життєтворчої компетентностей суб'єктів освіти. Біографічно-комунікативні практики – це різні способи використання методик і технологій осягнення людської індивідуальності шляхом вивчення різноманітних біографічних репрезентацій її життєвого шляху. Вони можуть застосовуватися в урочній, позаурочній діяльності з будь-якого навчального предмета, виховній роботі школи, аудиторній і позааудиторній роботі зі студентами вишів і слухачами курсів підвищення кваліфікації.

Проблема біографічного навчання, розроблювана зарубіжними вченими, в українській науці (філософії освіти, педагогіці, андрагогіці, менеджменті освіти, психології) є малодослідженою. Відповідно, для обґрунтування біографізації вітчизняної освіти необхідним є здійснення характеристики сучасного стану біографічного навчання в українському освітньому просторі як модерної практики включення в навчальний процес біографічного досвіду суб'єктів освіти. Завдання полягає у виявленні життєтворчого потенціалу, теоретичному поясненні специфіки, моделей біографічного навчання та перспектив його реалізації. Необхідним є розроблення концептуальної моделі та рекомендацій біографічного навчання у сучасній школі, його обґрунтування у вищій і післядипломній освіті, евристичного потенціалу біографічних досліджень в управлінні закладом.

Зважаючи на активність дослідження біографічного методу у царині гуманітарного знання та відсутність наукового обґрунтування його використання в освіті, наступним завданням є розкриття наявних підходів до біографічного методу, аналіз ролі останнього в діяльності навчального закладу та окреслення етичних меж проведення біографічних досліджень.

Методологічну основу виконання визначених завдань у рамках дослідження біографізації освіти в Україні мають

становити системний і міждисциплінарний підходи, методи порівняння, передбачення і прогнозування, що дозволяють виявити та проаналізувати проблеми осмислення концептів «біографія», «біографічний метод» у сучасній гуманітаристиці, уможливають встановлення взаємозв'язку життєтворчого потенціалу біографічного методу навчання і способів його реалізації в навчально-виховному процесі, розроблення теоретичних і практичних рекомендацій щодо біографізації загальної середньої, вищої та післядипломної педагогічної освіти в Україні.

Для експлікації поняття біографії, розкриття сутності біографічно-комунікативних практик в освіті, змісту та специфіки біографічного методу навчання варто застосувати методи структурно-функціонального аналізу та рефлексії. Визначення видів біографічно-комунікативних практик в освіті здійснити на основі методу класифікації.

У вивченні шкільних навчальних програм і підручників застосувати герменевтичний метод, анкетування, інтерв'ювання використати для обґрунтування доцільності змін у дослідженні передового педагогічного досвіду та значення аналізу освітньої біографії педагога для його професійного розвитку.

У дослідженні мають застосовуватися загальнологічні методи пізнання: сходження від абстрактного до конкретного, взаємозв'язку теорії і практики, індукція і дедукція, аналіз і синтез.

Значення проведення дослідження біографізації освіти в Україні вбачаємо у поглибленні знання про біографічний метод в освіті, розширенні спектра основних напрямів модернізації української системи освіти та арсеналу методів навчання, методів підвищення активності педагога у професійному вдосконаленні, зростанні його само-компетенції та біографічної компетентності для формування життєтворчої компетентності учнів і студентів.

Наукові результати можуть слугувати концептуальною основою оновлення навчальних програм, змісту підручників, розроблення у школах, вишах, закладах післядипломної педагогічної освіти моделі біографічного навчання вчителів, сприяти вдосконаленню та розширенню переліку біографічних практик вивчення особистості педагога як ресурсу управлінської діяльності керівників навчальних закладів.

Матеріали зазначеного дослідження можуть стати методологічною допомогою в організації навчання вчителів у рамках курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, можуть використовуватися під час викладання у вищих навчальних закладах дисциплін соціально-гуманітарного циклу, при розробленні спецкурсів, підготовці підручників і навчальних посібників із філософії освіти, педагогіки та педагогічного менеджменту.

Виходячи із викладеного у цій статті, можемо зробити висновок, що проблема наближення освіти до життя є актуальною для педагогічної теорії і практики та потребує філософського осмислення. Пошук її вирішення здійснено у гуманітарних дискурсах біографії та життєтворчості.

Ідею модернізації української освіти, коли смислоутворюючим елементом навчально-виховної діяльності та управління навчальними закладами є робота над біографічними самопроектами суб'єктів освіти, втілено у понятті «біографізація освіти», що розглядається в

контексті загальної середньої, вищої та післядипломної освіти, в організації науково-методичної діяльності навчального закладу та його управління.

Запропонована концепція цілісної теоретико-методологічної розвідки біографізації української освіти спрямована на обґрунтування новачності і конструктивного потенціалу дослідження біографії людини у формуванні життєтворчої компетентності суб'єктів освіти, підвищення мотивації та ефективності навчання, зростання професіоналізму педагогічних працівників.

Список використаних джерел

1. Здравомыслова Е. Российский гендерный порядок: социологический поход: коллективная монография / Е. Здравомыслова, А. Темкина. – СПб.: Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2007. – 306 с.
2. Lehoux C. L'approche biographique sous quatre angles de lectures: l'interlocuteur-énonciateur, l'interlocuteur, l'énonciateur et le lecteur / Catherine Lehoux, 2011. <http://youpiloulipo.blogspot.com/2013/04/quest-ce-que-la-biographisation.html>
3. Glossaire <http://www.asihvif.com/1/upload/glossairecent.pdf>
4. Dizerbo A. Les enjeux de l'éducation narratives : conformer ou émanciper / A. Dizerbo // Formes d'éducation et processus d'émancipation. Colloque international. Université Rennes 2 Haute-Bretagne. Rennes. 22–24 mai 2012. http://esup.bretagne.iufm.fr/colloque_cread_2012/paper_submission/Galvao.pdf

References

1. Zdravomyslova E. Rossijskiy gendernyy poriadok: sotsiologicheskii podhod: kollektivnaia monografiia / E. Zdravomyslova, G. Temkina. – SPb.: Izd-vo Evropeyskogo universiteta v Sankt-Peterburge, 2007. – 306 s.
2. Lehoux C. L'approche biographique sous quatre angles de lectures: l'interlocuteur-énonciateur, l'interlocuteur, l'énonciateur et le lecteur / Catherine Lehoux, 2011. <http://youpiloulipo.blogspot.com/2013/04/quest-ce-que-la-biographisation.html>
3. Glossaire <http://www.asihvif.com/1/upload/glossairecent.pdf>
4. Dizerbo A. Les enjeux de l'éducation narratives: conformer ou émanciper / A. Dizerbo // Formes d'éducation et processus d'émancipation. Colloque international. Université Rennes 2 Haute-Bretagne. Rennes. 22–24 mai 2012. http://esup.bretagne.iufm.fr/colloque_cread_2012/paper_submission/Galvao.pdf

Lytvyniuk L. V., Ph.D., Associate Professor of the Chair of Philosophy and Economics of Education, M. V. Ostrogradsky Poltava Regional Institute of In-Service Education (Ukraine, Poltava), liudmylina@gmail.com

Biographization of the Ukrainian education: the conceptualization of researches

The concept «biographization of education» is analyzed. The urgency and potential of the biographization of education as a new direction in modernization of the Ukrainian education aimed on an embodiment of the idea to bring education into life is grounded. As the theoretical basis of carrying out of corresponding research are defined a discourse of the biography and personal life creation in the domestic and foreign literature. The list of research problems in the named aspect, methodology and value of scientific research are outlined. This paper defines a position that biographization of education in Ukraine should cover secondary, higher, in-service education, scientific and methodical work of educational institutions and their administrative activity. The higher and in-service education should play the role to compensate lack of teachers' professional skills in training the ability to the responsible and scrupulous life creation of school pupils and their own self-competence; in the administrative activity should be find innovative methods to increase the productivity of the personnel of an educational institution.

Keywords: biographization of education, the biography, biographic training, a biographic method, biographic researches, life creating competence.

Литвинюк Л. В., кандидат педагогических наук, доцент кафедры философии и экономики образования, Полтавский областной институт последипломного педагогического образования им. М. В. Остроградского (Украина, Полтава), liudmylina@gmail.com

Биографизация образования: концептуализация исследования

Анализируется понятие «биографизация образования». Обосновывается актуальность и потенциал биографизации образования как нового направления модернизации украинского образования, направленного на воплощение идеи приближения ее к жизни. Теоретическим основанием

проведення соответствующего исследования определены дискурс биографии и жизнетворчества в отечественной и зарубежной литературе. Очерчен круг необходимых исследовательских задач, методология и значение проведения научного исследования. Отстаивается позиция, что биографизация образования Украины должна охватывать среднее, высшее, последипломное образование, научно-методическую работу учебных заведений и управленческую деятельность. Высшему и последипломному образованию отводится функция компенсировать недостаток профессиональной подготовки педагогов в формировании жизнетворческой компетентности учащихся и собственной самокомпетентности. Управленческой деятельности – найти инновационные методы повышения производительности персонала учебного заведения.

Ключевые слова: биографизация образования, биография, биографическое обучение, биографический метод, биографические исследования, жизнетворческая компетентность.

* * *

УДК 130.2+37.011

Похресник А. К.,
кандидат філософських наук, доцент, директор
Київського технікуму електронних приладів
(Україна, Київ), kтер2006@ukr.net

ФІЛОСОФІЯ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ СУСПІЛЬНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ

Провідні сучасні футурологи Заходу не дійшли згоди щодо назви нової стадії науково-технологічної революції у XXI ст. Фактом є тільки збільшення кількості студентів і підвищення освітнього рівня нових генерацій працівників. У статті досліджено еволюцію систем освіти країн-лідерів після II світової війни та використання терміну «професійний». Виявлено факт відмови від того, що у нас має назву «базова професійно-технічна освіта» чи «професійно-технічна підготовка». Доведено, що країни Заходу швидко розширюють вищу освіту за рахунок неуніверситетських закладів з дипломами типу В і переважно напів-вищої професійної освіти у спеціальних закладах. Вони мають короткі та дешеві програми, тісно взаємодіють з роботодавцями і надають професії, що цінуються на сучасному ринку праці. У XXI ст. вся молодь отримуватиме вищу академічну чи професійну освіту.

Ключові слова: вища освіта, напів-вища освіта, після-середні професійні заклади, ринок праці – XXI, сонячна енергетика, альтернативне виробництво (3D-принтери).

Для сучасної України, яка опинилася у головному вогнищі європейського неспокою і зазнає різноманітних ворожих впливів з боку Росії, життєво важливим є розвиток через зближення зі своїми захисниками, створення спільного з ними воєнного, політичного, економічного, оборонного, освітнього і науково-дослідницького простору. Поряд з розвитком економіки і радикальними змінами у судочинстві та державному управлінні, українці вдосконалюють діяльність системи освіти, намагаючись усюди досягти європейського рівня. Нова редакція Закону України «Про вищу освіту» достатньо враховує західноєвропейські взірці стандартів кількості освітніх рівнів та особливостей управління університетами й іншими закладами, але не ліквідувала очевидні відмінності в змісті слів, які прийшли до нас з часів Античності і Риму й однаково звучать на всіх мовах. На цей розрив у значенні інтернаціональних слів мало звертають уваги не тільки політики, але й філософи чи педагоги, аналізуючи освітні справи в оптиці нашого європейського майбутнього. З усіх головних подібних питань у цій статті ми акцентуватимемо термін «професійний» в його різноманітних варіантах використання.

Іншим недоліком згаданого закону «Про вищу освіту» ми вважаємо недостатнє включення в нього індикаторів правильного скерування всього подальшого розвитку нашої вищої школи, насамперед, цілковитої неминучості радикальної зміни ринку праці в Європі та у нас, зникнення більшості сучасних масових професій і появи

цілком нових, для яких у даний момент ми не можемо вказати навіть назв. На наш погляд, на часі освітньо-філософський аналіз саме вказаних очікуваних інновацій аж до середини XXI століття.

За чверть століття незалежності в системі освіти відбувалися майже безперервні зміни, у плануванні яких значну роль відіграли не тільки міністри, а й провідні філософи – В. Андрущенко, Л. Губерський, В. Кремень та інші. За їхньою участю відбувався процес деколонізації змісту навчання, запропоновано і втілено гуманізацію всього освітнього сектора і гуманітаризацію навчально-виховного процесу. Зменшення суспільних ресурсів на діяльність середніх і вищих шкіл змусило згорнути частину планів (приклад – відмова від 12-річної школи) і віддати перевагу адміністративним крокам, що стосувалися правил прийому, шкали оцінок, екзаменів та ін. Зазвичай домінували електорально-політичні впливи, проголошували поліпшення ситуації з «соціальною справедливістю» і розширенням можливості отримати престижну вищу освіту для «учнів-інвалідів, сиріт, дітей чорнобильців, шахтарів, міліціонерів та ін.». Наслідком уведення подібних домінантних привілеїв одразу ж стали випадки виникнення безвихідних ситуацій для керівників провідних ВНЗ України, адже (як це сталося в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка [2]), для багатьох напрямів підготовки кількість заяв від абітурієнтів з першочерговим правом зарахування поза конкурсом набагато перевищувала визначену державними ліцензійними документами кількість місць навчання. Тимчасом, про що з виразною зловтіхою писали ЗМІ, статус «інвалідів» усього за одну лише половину квітня отримали багато тисяч дітей тих батьків, які мали якісь можливості примусити лікарів видати відповідні довідки для цілком здорових юнаків і дівчат.

З точки зору філософії, у даному випадку подібне утруднення стало наслідком віддалених від мудрості авторів рішень про привілеї та їх застосування, адже, у кращому разі, вони не спромоглися передбачити всі можливі способи «обійти» перешкоди і використати букву рішення на особисту користь, у гіршому – піклувалися про переваги мікроскопічної групки молодих родичів і дітей кумів чи просто «любих друзів». Для забезпечення бодай мінімальної справедливості не обов'язково досліджувати освітні досягнення всіх держав світу, достатньо було відновити ту сукупність доволі простих фільтрів, які діяли у післявоєнний період у системі освіти Радянського Союзу і з великою ефективністю гарантували вступ у ВНЗ найздібніших до навчання випускників середніх шкіл та інших закладів.

На наш погляд, «зарубіжний досвід» набагато корисніший не для уведення нових правил вступу у ВНЗ, а у виборі головної стратегії скерування діяльності всього нашого великого сектору вищої освіти на вирішення економічних, соціальних і культурних завдань. Та наукові дослідження такого типу зустрічаються в Україні надто рідко, що й спонукало автора до аналізу можливого впливу на професійну освіту хвилі науково-технологічного прогресу «зразка XXI ст.».

Мета статті: акцентування у складі групи провідних сучасних тенденцій змін світової вищої освіти явища професіоналізації та формулювання тих рекомендацій стратегічного плану, які доцільно врахувати під час планування розвитку вищої освіти України до середини